Socialutskottets betänkande
1984/85:23

om bidrag till kommunal barnomsorg (prop. 1984/85:100 bil. 7 delvis)

I betänkandet behandlas i proposition 1984/85:100 bil. 7 om framlagt förslag under F. Omsorg om barn och ungdom, såvitt avser anslaget F 1. Bidrag till kommunal barnomsorg.

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning för bidrag till kommunal barnomsorg. Utskottet avstyrker i anslutning härtill motionsyrkanden (m, c, fp, vpk) om andra statsbidragssystem för barnomsorgen. Samtliga oppositionspartier reserverar sig till förmån för sina resp. förslag. Utskottets m-, c- och fp-ledamöter reserverar sig vidare gemensamt till förmån för ett motionsförslag om samma statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer som till kommunala.

Utskottet behandlar vidare ett antal motionsyrkanden om vissa andra statsbidragsfrågor (s, c, vpk), målsättningar för utbyggnaden av barnomsorgen (vpk), ett temporärt anordningsbidrag (vpk) samt vissa riktlinjer i övrigt för barnomsorgen (s, c). Samtliga motionsyrkanden avstyrks. Vpk-ledamoten reserverar sig till förmån för sina förslag.

Vidare avstyrks motionsyrkanden från vpk rörande kvalitetsnormer som förutsättning för bidrag samt om tjänsteformer för barnomsorgspersonalen m. m. Vpk-ledamoten reserverar sig häremot.

M-, c- och fp-ledamöterna reserverar sig till förmån för ett motionsförslag om information om alternativ barnomsorg (c).

FEMTE HUVUDTITELN

Omsorg om barn och ungdom

1. **F 1. Bidrag till kommunal barnomsorg.** Regeringen har under punkt F 1 (s. 115–118) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunal barnomsorg för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 7 430 000 000 kr.

Motioner

I motion 1984/85:509 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 2 och 3),

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till reformerat statsbidrag till barnomsorgen i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen – i avvaktan på förslag enligt yrkande 2 – beslutar att riktlinjerna för nuvarande statsbidrag till barnomsorgen ändras så att bidragen utgår med samma belopp och på i övrigt lika villkor oavsett om förskolan drivs i kommunal eller enskild regi.

I motion 1984/85:711 av Bengt Silfverstrand (s) och Lars-Erik Lövdén (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om villkoren för statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer.

I motion 1984/85:1012 av Rosa Östh (c) och Ulla Tillander (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av att familjedaghemmen får det stöd från centralt håll, som deras viktiga uppgift i barnomsorgen förtjänar.

I motion 1984/85:1013 av Rosa Östh (c) och Ulla Tillander (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att erfarenheter av alternativ barnomsorg sammanställs och att information därom ges till kommunerna.

I motion 1984/85:1138 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 3), att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att införa förenklade regler för barnomsorgens statsbidrag och ett rättvisare system i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1984/85:1763 av Rune Backlund (c) och Ulla Tillander (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av statsbidragsreglerna för fritidshemsverksamhet så att statsbidrag också kan beviljas till fritidshem med enbart utvecklingsstörda barn.

I motion 1984/85:1772 av Helge Hagberg (s) och Margareta Hemmingsson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en översyn av talträningen i förskolan för barn med talsvårigheter.

I motion 1984/85:1773 av Helge Hagberg (s) och Lars Svensson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om sexårsverksamheten och ökade kulturinsatser i förskolan.

I motion 1984/85:1789 av Bo Södersten (s) och Yngve Nyquist (s) hemställs att riksdagen måtte besluta begära att regeringen tillsätter en utredning som på ett allsidigt sätt belyser möjligheterna att inrätta en obligatorisk förskola för barn från tre års ålder.

I motion 1984/85:2447 av Gunnar Björk i Gävle (c) och Gunnel Jonäng (c) hemställs att riksdagen beslutar att ett rättvisare statsbidragssystem bör utformas som får bort de orättvisor som påvisats i motionen.

I motion 1984/85:2465 av Margaretha af Ugglas m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen i enlighet med i motionen anförda krav.

I motion 1984/85:2689 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 2) att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen med samma statsbidragsrätt för enskilda förskolor som för kommunala och som även i övrigt uppfyller i motionen anförda krav.

I motion 1984/85:2777 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen uttalar att målsättningen bör vara att alla barn upp till tolv år skall kunna beredas plats i samhällets barnomsorg, vilket också bör vara riktmärke för den nya plan som är under utarbetande,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att målsättningen för samhällets utbyggnad av daghem och fritidshem bör vara 50 000 nya platser under budgetåret 1985/86,

3. att riksdagen uttalar att utbyggnaden av barnomsorgen bör ske i kommunal regi i form av daghem och fritidshem och att familjedaghemmen därvid på sikt endast bör utgöra ett komplement för barn i speciella situationer,

4. att riksdagen uttalar att för kommunerna bindande kvalitetsnormer för barnomsorgen bör utarbetas och fastställas innebärande

a) att ytnormen återinförs och fastställs till 9–9,5 m^2 per plats, men att dispens skall kunna ges till 7–7,5 m^2 per plats vid särskilt goda planlösningar,

b) att gruppstorleken fastställs till högst 10 barn i åldern 0,5–3 år, till 15 barn i åldrarna 3–7 år och 7–12 år och 12–15 barn i s. k. utvidgad syskongrupp,

c) att personaltätheten fastställs till 0,40 i åldersgruppen 0,5–3 år, 0,20 i åldersgruppen 3–7 år och 0,17 i åldersgruppen 7 år och uppåt,

5. att riksdagen uttalar att fasta vikarier bör anställas inom barnomsorgen, motsvarande en vikarie per fem anställda,

6. att riksdagen uttalar att nuvarande statsbidragssystem för barnomsorgen skall ersättas av ett driftsbidrag motsvarande 75 % av kommunens nettokostnader för driften,

7. att riksdagen beslutar att för nybyggnad inom barnomsorgen fr. o. m. den 1 juli 1985 och tills vidare inrätta ett anordningsbidrag för heltidsförskola och fritidshem motsvarande 300 000 kr. per avdelning,

8. att riksdagen uttalar sig för en höjning av barnomsorgsavgiften till 2,90 %,

9. att riksdagen uttalar att uppdelningen i barnskötar- och förskollärartjänster på sikt bör avskaffas och ersättas av en tjänsteform benämnd förskollärare,

10. att riksdagen uttalar att kommunerna bör ges rätt att anlita den stödpersonal för barn med särskilda behov som befinns erforderlig och att i

efterhand, sedan särskild redovisning skett, erhålla full kostnadstäckning från staten för denna stödpersonal.

I motion 1984/85:2820 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om deltidsförskolan.

Motivering till motionen finns i motion 1984/85:2818.

Utskottet

I betänkandet behandlas anslaget rörande statens stöd till den kommunala barnomsorgen. I samband härmed behandlas ett antal motionsyrkanden rörande bl. a. principerna för statsbidragsgivningen, inriktningen av barnomsorgen, kvalitetsnormer m. m.

Allmän bakgrund

Riksdagen antog i december 1983 ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen (prop. 1983/84:9, SoU 12, rskr. 43). Syftet med de nya statsbidragsreglerna är bl. a. att stimulera kommunerna till ett bättre utnyttjande av tillgängliga resurser och att begränsa den automatiska ökningen av statsbidragen utan att de pedagogiska och sociala målen åsidosätts.

Statsbidraget är utformat som ett bidrag per inskrivet barn i daghem, fritidshem och familjedaghem kombinerat med ett bidrag per årsarbetare i daghem och fritidshem. Ett särskilt bidrag lämnas för barn med behov av särskilt stöd beräknat i förhållande till antalet inskrivna barn i daghem och fritidshem. Vidare omfattas även den öppna förskolan av statsbidragsgivningen. Bidrag lämnas enligt förordningen (1983:943) om kommunal barnomsorg med följande belopp.

a) Daghem	
för varje barn inskrivet heltid (minst 7 tim/dag)	22 000 kr.
för varje barn inskrivet deltid (mellan 4 och 7 tim/dag)	11 000 kr.
b) Fritidshem; för varje inskrivet barn	7 000 kr.
c) Bidrag per årsarbetare i daghem och fritidshem	30 000 kr.
d) Familjedaghem	
för varje barn inskrivet heltid (minst 7 tim/dag)	15 000 kr.
för varje barn inskrivet deltid (mindre än 7 tim/dag)	7 500 kr.
e) Öppen förskola; per enhet	50 000 kr.
f) Barn med behov av särskilt stöd:	
Bidrag för vart 10:e inskrivet barn i daghem och fritidshem	6 000 kr.

Bidrag till daghem och fritidshem kan under vissa villkor utgå även för verksamhet som drivs av någon annan än kommunen. Riksdagen beslutade den 4 juni 1984 om vissa ändringar i reglerna såvitt avser statsbidrag till sådan

alternativ barnomsorg (prop. 1983/84:177, SoU 1983/84:31, rskr. 387). Sedan den 1 juli 1984 gäller enligt 8 § ovannämnda förordning (ändrad 1984:552) att statsbidrag lämnas under förutsättning att den som driver daghemmet eller fritidshemmet antingen är en sammanslutning av föräldrar som gemensamt tar ansvaret för omsorgen om sina egna eller varandras barn, eller en sammanslutning som har anknytning till en ideell organisation, erbjuder en speciell form av pedagogik eller arbetar på andra liknande ideella grunder. Statsbidrag lämnas således inte till daghem och fritidshem som drivs i vinstsyfte. Vidare förutsätts att daghemmet eller fritidshemmet är upptaget i kommunens barnomsorgsplan och att daghemmet eller fritidshemmet uppfyller de krav som finns för motsvarande kommunal verksamhet. Statsbidrag per inskrivet barn lämnas med samma belopp och efter samma tidsregler som gäller för kommunala daghem och fritidshem. Därutöver kan bidrag lämnas för en årsarbetare per avdelning.

Riksdagen beslutade vidare den 6 juni 1984 om ett tillfälligt bidrag till anordnande av daghem och fritidshem (prop. 1983/84:150, SoU 1983/84:35, rskr. 396). Enligt förordningen (1984:554) om statsbidrag under viss tid till anordnande av daghem och fritidshem utgick bidrag per avdelning i nybyggda daghem och fritidshem där byggnationen igångsattes efter den 30 juni 1984 men före den 1 mars 1985. Bidrag utgick med 300 000 kr. per avdelning för projekt på orter där byggsysselsättningsbehov fanns. Bidraget beviljades och betalades ut av socialstyrelsen.

Inom ramen för statsbidraget till barnomsorgen avsätts årligen 30 milj. kr. för lokalt utvecklings- och förnyelsearbete. Dessa medel fördelas av regeringen efter ansökan hos socialdepartementet.

Socialstyrelsen har utarbetat ett förslag till *pedagogiskt program* för förskolan. Det pedagogiska programmet är avsett att bidra till en jämnare kvalitativ utveckling av förskolans inre verksamhet genom att bilda en ram för planeringen och utformningen av verksamheten. Med utgångspunkt i det pedagogiska programmet bör sedan socialnämnderna i landets kommuner utarbeta lokala riktlinjer för den pedagogiska verksamheten. Förslaget till program är nu ute på remiss. Ett färdigt program beräknas kunna ingå i serien Arbetsplan för förskolan nästa år. Vidare arbetar socialstyrelsen med ett pedagogiskt program för fritidshemsverksamheten.

Statsbidragsregler för barnomsorgen

I ett flertal motioner läggs från olika principiella utgångspunkter fram förslag till ett annorlunda utformat statsbidragssystem.

I *motion 1984/85:509 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* begärs förslag till reformerat statsbidrag till barnomsorgen i enlighet med vad som anförs i motionen *(yrkande 2)*. Enligt motionärerna bör statsbidragssystemet ändras så att visst bidrag i fortsättningen utgår per barn i förskoleåldern inom kommunen. De förtroendevalda i kommunen bör inom denna ram anförtros

att fördela medlen till barnomsorg på det sätt som bäst motsvarar behovet i resp. kommun. I avvaktan på en större reform av statsbidragssystemet i enlighet med yrkande 2 hemställer motionärerna att riktlinjerna för nuvarande statsbidrag till barnomsorgen ändras så att bidragen utgår med samma belopp och på i övrigt lika villkor oavsett om förskolan drivs i kommunal eller enskild regi *(yrkande 3)*.

I *motion 1984/85:1138 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c)* yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förenklade regler för barnomsorgens statsbidrag och ett rättvisare system i enlighet med vad som anförts i motionen *(yrkande 3)*. Motionärerna anser att statsbidragssystemet bör reformeras i enlighet med de bidragsregler riksdagen antog hösten 1981. Reglerna, som upphävdes genom ett nytt riksdagsbeslut hösten 1982 och därför aldrig kom att träda i kraft, innebar att bidrag skulle utgå med 40 % av bruttokostnaden för all barnomsorg som fanns upptagen i kommunernas barnomsorgsplaner, dvs. daghem, familjedaghem, deltidsförskola, föräldraledd barnomsorg och öppen förskola. Om en sådan reform genomförs innebär det, enligt motionärerna, en besparing med minst 600 milj. kr.

I *motion 1984/85:2447 av Gunnar Björk i Gävle (c) och Gunnel Jonäng (c)* föreslås att riksdagen beslutar om utformningen av ett rättvisare statsbidragssystem som får bort de orättvisor som påvisats i motionen. Enligt motionärerna erhåller barnfamiljerna i Gävleborgs län 37,7 milj. kr. mindre per år i statsbidrag till barnomsorgen än vad arbetsgivare och företagare i länet betalat in i barnomsorgsavgifter. Motionärerna menar att skälet härtill är att statsbidraget i dag är konstruerat så att orter som starkt byggt ut sin barnomsorg får högre statsbidrag. Som exempel härpå nämns att i Stockholms kommun utgick år 1983 statsbidrag till barnomsorg med 20 000 kr. per barn under 7 år medan kommunerna Söderhamn och Nordanstig fick 2 138 kr. resp. 2 307 kr. per barn.

I *motion 1984/85:2465 av Margaretha af Ugglas m. fl. (m)* begärs att samma statsbidragsbelopp utgår till varje barn som åtnjuter någon form av omsorg utom hemmet. Dagens statsbidrag leder enligt motionärerna till en ensidig styrning mot kommunalt driven barnomsorg på heltid. Ett nytt system måste införas som innebär att subventionen frikopplas från omsorgsform och prissättning så att hushållen själva får välja den barnomsorg som ger dem den största tillfredsställelsen. Motionärerna hemställer att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen i enlighet med i motionen anförda krav.

I *motion 1984/85:2689 av Ulf Adelsohn m. fl. (m)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen med samma statsbidragsrätt för enskilda förskolor som för kommunala och som även i övrigt uppfyller i motionen anförda krav *(yrkande 2)*. Motionärerna, som anser att statsbidragen skall vara neutrala i förhållande till omsorgsform och huvudman, anför bl. a. att kommunal förskole- eller skolbarnsomsorg inte får gynnas på bekostnad av enskilda alternativ eller familjedaghem, att

deltidsförskolan skall berättiga till motsvarande statsbidrag som heltidsförskolan, att lång daghemsvistelse inte får leda till ett oproportionerligt stort statsbidrag jämfört med kortare vistelsetider samt att statsbidragen också skall ge utrymme för införande av en vårdnadsersättning från den 1 januari 1986.

I *motion 1984/85:2777 av Lars Werner m.fl. (vpk)* yrkas att nuvarande statsbidragssystem skall ersättas av ett driftbidrag motsvarande 75 % av kommunernas nettokostnader för driften *(yrkande 6)*. Motionärerna yrkar vidare att riksdagen uttalar sig för en höjning av barnomsorgsavgiften till 2,90 % för att finansiera den nödvändiga utbyggnaden och driftkostnaderna *(yrkande 8)*. Enligt motionärerna måste statsbidragen utformas så att de dels blir en verklig stimulans för kommunernas utbyggnad av barnomsorgen, dels gynnar en kvalitativt bra barnomsorg.

I *motion 1984/85:2820 av Ulf Adelsohn m.fl. (m)*, slutligen, yrkas med hänvisning till vad som anförts i motion 1984/85:2818 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om deltidsförskolan. Motionärerna anser att deltidsförskolan bör få motsvarande statsbidrag som dag-, familjedag- och fritidshemmen. Enskilda deltidsförskolor bör dessutom jämställas med de kommunala under förutsättning att kvalitetskraven uppfylls.

I *motion 1984/85:711 av Bengt Silfverstrand (s) och Lars-Erik Lövdén (s)* diskuteras villkoren för statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer från andra utgångspunkter. Enligt dessa motionärer får i allmänhet alternativa barnomsorgsformer med nuvarande statsbidragssystem en större del av sina kostnader täckta än vad som är fallet med motsvarande kommunala daghem. Motionärerna anser detta vara ett orimligt förhållande. I motionen redogörs för verksamheten vid ett föräldrakooperativt daghem i Höganäs kommun. Där åsidosätts både arbetstidsbestämmelser och andra lagstadgade krav för verksamheten, heter det. Mot bakgrund av verksamheten i Höganäs och motsvarande vid flera andra enskilda daghem uttrycker motionärerna farhågor för att konflikter skall uppstå med den helhetssyn byggd på solidaritet och rättvisa som skall prägla den kommunala barnomsorgen om inte tillräckligt distinkta krav ställs på de alternativa barnomsorgsformerna. Enligt motionärerna måste vissa minimikrav uppställas när det gäller taxor och förmedling av barn för att statsbidrag skall kunna utgå till alternativa barnomsorgsformer. Bl. a. bör det krävas att taxorna för sådana daghem inte får överstiga de kommunala och att åtminstone ett visst antal platser erbjuds barn ur den kommunala kön.

Våren 1984 hade utskottet att ta ställning till ett antal motioner med olika förslag till principiellt annorlunda utformat statsbidragssystem för barnomsorgen. Flera av motionerna hade samma innehåll som en del av dem som nu är aktuella. Utskottet avstyrkte samtliga motionsyrkanden och anförde (SoU 1983/84:18 s. 12).

Det statsbidragssystem som riksdagen antog i december 1983 och som började gälla den 1 januari 1984 har enligt utskottets mening bl. a. den fördelen att statsmakterna får en bättre kontroll över den framtida kostnadsutvecklingen. Utskottet ser vidare som positivt att det nya systemet ger ökat utrymme för lokala lösningar som kan främja ett bättre resursutnyttjande utan att de sociala och pedagogiska målen eftersätts. Bidragen är vidare utformade så att de främjar en fortsatt utbyggnad av förskole- och fritidshemsverksamheten. Med hänvisning härtill och till att endast några månader förflutit sedan bidragssystemet antogs ser utskottet inget skäl att nu diskutera införandet av ett helt nytt bidragssystem.

I samband med att utskottet hösten 1983 behandlade förslaget till nuvarande statsbidragsregler prövade utskottet motioner i vilka det liksom i några av de nu aktuella begärdes att alternativ barnomsorg från statsbidragssynpunkt skulle jämställas med kommunal barnomsorg. Utskottet avstyrkte motionerna och anförde bl. a. (SoU 1983/84:12 s. 18).

För kommunalt drivna daghem och fritidshem utgörs vidare kostnaderna till största delen av personalkostnader. De enskilda daghemmen och fritidshemmen drivs däremot ofta med hjälp av frivilliga insatser från föräldrarnas sida och har därigenom förhållandevis låga kostnader för personal. De torde ofta även i övrigt ha lägre omkostnader för verksamheten. Om även enskilda daghem och fritidshem skulle komma i åtnjutande av bidraget per årsarbetare skulle statsbidragen täcka en avsevärt större andel av deras kostnader än av de kommunala dag- och fritidshemmens.
Utskottet är därför inte berett att tillstyrka att de daghem och fritidshem som drivs i enskild regi skall få statsbidrag på exakt samma villkor som motsvarande kommunala institutioner, då detta i stor utsträckning skulle leda till en alltför hög bidragsnivå relativt sett.

När det gällde statsbidraget till deltidsgrupper – motsvarande den tidigare lekskolan – med en verksamhet omfattande ca tre timmar per dag, anförde dessutom utskottet att statsbidraget i första hand måste utformas så att det främjade en fortsatt utbyggnad av daghem och fritidshem. Utskottet kunde därför inte ansluta sig till uppfattningen att utsträcka statsbidragsgivningen till den nu nämnda typen av verksamhet, eftersom det skulle innebära en omfördelning av bidrag till nackdel för främst daghemmen (betänkandet s. 20).
I samband med behandlingen av förslaget om statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer våren 1984 (prop. 1983/84:177) behandlade utskottet också en motion med likartat innehåll som den nu aktuella motionen 1984/85:711 (s) av samma motionärer. Utskottet avstyrkte motionen och anförde (SoU 1983/84:31 s. 5).

När det gäller motion 1983/84:2848, som främst synes ta sikte på föräldrakooperativ, vill utskottet erinra om att redan enligt gällande statsbidragsregler daghem och fritidshem i enskild regi inte får statsbidrag på alldeles samma villkor som motsvarande kommunala institutioner. Utskottet har tidigare gett uttryck åt en positiv inställning till föräldrakooperativ och annan enskild dag- och fritidshemsverksamhet som uppfyller vissa allmänna krav genom att tillstyrka ett högre statsbidrag än det som ursprungligen var

föreslaget (SoU 1983/84:12 s. 18). Utskottet är emellertid medvetet om den risk för framväxt av kategoridaghem som motionärerna pekat på.

I den nu aktuella propositionen ges också uttryck för en positiv syn på att föräldrar sluter sig samman och i kooperativa former svarar för omsorgen om sina egna barn (s. 7). Enligt propositionen måste man emellertid vara uppmärksam på att alla föräldrar på grund av sin arbetssituation inte har möjlighet att delta i en sådan verksamhet. De villkor för statsbidrag som motionärerna ställer upp skulle dock enligt utskottets mening avsevärt minska möjligheterna att driva verksamhet i form av föräldrakooperativ. Utskottet vill här bl. a. peka på problem med ekonomiskt underskott i verksamheten om taxan skulle sänkas, på administrativa svårigheter att uppskatta föräldrarnas egna arbetsinsatser om kommunen skulle uppställa minimikrav på personaldimensioneringen m. m. Enligt utskottets mening måste därför i första hand andra åtgärder övervägas för att motverka segregering inom barnomsorgen.

Riksdagen har vidare på förslag av finansutskottet vid flera tillfällen uttalat att de automatiska kostnadsökningarna i statsbudgeten måste begränsas. Bl. a. borde eftersträvas att minska de automatiska bindningar som finns i bidragen i kommunerna. En närmare redogörelse härför har lämnats i utskottets betänkande SoU 1983/84:12 (s. 6–7).

Utskottet har vid flera tillfällen sagt sig utgå från att regeringen kommer att följa upp konsekvenserna av de nya statsbidragsreglerna i olika hänseenden (SoU 1983/84:12, 18 och 31). Effekterna av det nya statsbidragssystemet är föremål för utvärdering av en arbetsgrupp inom regeringskansliet (budgetprop. s. 112). En proposition till riksdagen om olika frågor rörande den kommunala barnomsorgen har aviserats. Även socialstyrelsen följer effekterna av det nya bidragssystemet för att se om de nya reglerna föranlett omprövningar eller förändringar i kommunernas verksamhet (budgetprop. s. 117).

Med hänvisning till riksdagens tidigare upprepade ställningstaganden till frågan om statsbidragssystemet för barnomsorgen ser utskottet inget skäl att överväga principiellt annorlunda statsbidragsregler såsom föreslås i motion 1984/85:509 (fp) yrkande 2, motion 1984/85:1138 (c) yrkande 3, motion 1984/85:2447 (c), motion 1984/85:2465 (m), motion 1984/85:2689 (m) yrkande 2, motion 1984/85:2777 (vpk) yrkandena 6 och 8 samt motion 1984/85:2820 (m). De nu nämnda motionsyrkandena avstyrks således.

Utskottet avstyrker följaktligen också yrkande 3 i motion 1984/85:509 (fp) vari – i avvaktan på genomförande av motionärernas förstahandsförslag – föreslås att riksdagen beslutar om ändring av nuvarande statsbidragsregler, så att lika statsbidrag utgår oavsett om en förskola drivs i kommunal eller i enskild regi.

Utskottet har inte heller ändrat sin inställning till de frågor som tas upp i motion 1984/85:711 (s) och avstyrker därför även denna motion. Utskottet vill dessutom i det sammanhanget erinra om länsstyrelsens tillsynsuppgifter vad gäller socialtjänsten inkl. barnomsorgen (68 § socialtjänstlagen 1980:620) och om yrkesinspektionens motsvarande tillsyn över efterlevna-

den av arbetstidslagens bestämmelser (20 § arbetstidslagen 1982:673).

Utskottet tillstyrker den av regeringen föreslagna medelsanvisningen för bidrag till kommunal barnomsorg.

Utbyggnaden av barnomsorgen

I *motion 1984/85:2777 av Lars Werner m. fl. (vpk)* yrkas att riksdagen uttalar att målsättningen för samhällets utbyggnad av daghem och fritidshem bör vara 50 000 nya platser under budgetåret 1985/86 *(yrkande 2)* och vidare att riksdagen uttalar att målsättningen bör vara att alla barn upp till 12 år skall kunna få plats inom barnomsorgen *(yrkande 1)*. Om alla barn som i dag har förvärvsarbetande mödrar skall få en plats inom den kommunala barnomsorgen år 1990 måste utbyggnaden, enligt motionärerna, ske med i genomsnitt 90 000 platser per år. För det kommande budgetåret är det dock inte möjligt att bygga mer än ca 50 000 platser, bl. a. beroende på att planering och projektering måste få ta sin tid. Motionärerna vill också att riksdagen uttalar sig för att utbyggnaden av barnomsorgen bör ske i kommunal regi i form av daghem och fritidshem och att familjedaghemmen på sikt endast bör utgöra ett komplement i speciella situationer *(yrkande 3)*.

I *samma motion* (vpk) yrkas vidare att riksdagen beslutar att för nybyggnad inom barnomsorgen fr. o. m. den 1 juli 1985 och tills vidare inrätta ett anordningsbidrag för heltidsförskola och fritidshem motsvarande 300 000 kr. per avdelning *(yrkande 7)*.

Vad utbyggnaden av barnomsorgen beträffar vill utskottet erinra om att utskottet tidigare, senast hösten 1983, efterlyst en plan för den fortsatta barnomsorgsutbyggnaden. Utskottet ansåg att regeringen med förtur borde slutföra arbetet med den av riksdagen redan hösten 1981 begärda planen så att den kunde framläggas för riksdagen under dåvarande riksmöte. Detta borde ges regeringen till känna (SoU 1983/84:12 s. 36). Riksdagen följde utskottet.

Regeringen anför i budgetpropositionen, såvitt nu är i fråga (s. 112), att en särskild arbetsgrupp inom regeringskansliet fått till uppgift att analysera barnomsorgens utveckling från såväl kvalitativ som kvantitativ synpunkt. En viktig uppgift anses därvid bl. a. vara att utvärdera effekterna av det nya bidragssystemet vad gäller möjligheterna att bereda fler barn plats inom den kommunala barnomsorgen. Enligt regeringen har erfarenheterna hittills visat att en del av nyefterfrågan på platser inom barnomsorgen kan tillgodoses genom en effektivare användning av befintliga resurser. Den fortsatta utvecklingen härvidlag anses få stor betydelse. Hänsyn härtill bör tas vid överväganden om en ny utbyggnadsplan för barnomsorgen, heter det i propositionen.

Som tidigare nämnts har vidare aviserats en särskild proposition om olika frågor rörande den kommunala barnomsorgen. Enligt vad utskottet erfar avses propositionen komma att behandla bl. a. frågor som gäller utbyggnaden.

Mot bakgrund av det nu anförda anser utskottet inte att motion 1984/85:2777 (vpk) yrkande 2 påkallar någon riksdagens åtgärd.

Utskottet har vidare i av riksdagen godkända betänkanden (bl. a. SoU 1983/84:12 och 1983/84:18) avstyrkt yrkanden om uttalanden angående den allmänna målsättningen för barnomsorgens utbyggnad med hänvisning till att riksdagen år 1976 beslutat att målsättningen skulle vara att alla barn till förvärvsarbetande och studerande föräldrar samt barn med behov av särskilt stöd skulle kunna beredas plats inom den kommunala barnomsorgen och att anledning saknades att ompröva denna målsättning (SoU 1983/84:18 s. 19). Det kan också erinras om att det enligt 17 § socialtjänstlagen åvilar kommunen att genom en planmässig utbyggnad av förskole- och fritidshemsverksamheten sörja för att de barn som behöver omvårdnad får detta. Enligt utskottets mening finns – särskilt mot bakgrund av den aviserade propositionen – inte heller nu anledning för riksdagen att göra något uttalande i frågan. Utskottet avstyrker därför motion 1984/85:2777 (vpk) även i denna del (yrkande 1).

Beträffande familjedaghemmens framtida ställning fann utskottet hösten 1983 att det med hänsyn till kommunernas frihet att organisera barnomsorgen inte var påkallat med något uttalande av riksdagen i saken (SoU 1983/84:12 s. 36–37). Utskottet underströk samtidigt vikten av att uppmärksamma kvalitetsfrågorna även i familjedaghemmen. Utskottet vill dessutom tillägga att nuvarande statsbidragssystem är utformat så att det i första hand skall främja en fortsatt utbyggnad av daghem och fritidshem (jfr SoU 1983/84:12 s. 20). Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen (vpk) såvitt nu är i fråga (yrkande 3).

När det gäller frågan om ett särskilt anordningsbidrag beslutade riksdagen, som ovan nämnts (s. 5), i juni 1984 om ett tillfälligt bidrag till anordnande av daghem och fritidshem. Bidraget utgick per avdelning i nybyggda daghem och fritidshem där byggnationen igångsattes efter den 30 juni 1984 men före den 1 mars 1985. Bidraget utgick med 300 000 kr. per avdelning för projekt på orter där det fanns behov av byggsysselsättning.

Ett permanent anordningsbidrag fanns tidigare, men ersattes år 1977 av ett renodlat kraftigt förstärkt driftbidrag i vilket ökade kapitaltjänstkostnader i stället beaktades vid beräkningen av driftbidraget (jfr prop. 1975/76:92 s. 21 och SoU 1975/76:28 s. 21 och 22). Ändringen utformades med utgångspunkt i en principöverenskommelse med Svenska kommunförbundet som syftade till att åstadkomma enklare regler för bidragsgivningen.

Utskottet är i och för sig positivt till den stimulans till utbyggnad av barnomsorgen som ett tillfälligt anordningsbidrag skulle utgöra. Ett sådant anordningsbidrag får dock övervägas i särskild ordning, bl. a. från sysselsättningspolitiska utgångspunkter. Motionen avstyrks därför även i denna del (yrkande 7).

Kvalitetsnormer m. m. inom barnomsorgen

I år liksom flera gånger tidigare har *vänsterpartiet kommunisterna* i en motion tagit upp olika frågor som rör kvaliteten på barnomsorgen. I *motion 1984/85:2777* tas sålunda upp bindande normer beträffande ytkrav, gruppstorlek och personaltäthet *(yrkande 4)*, fasta vikarier inom barnomsorgen *(yrkande 5)*, en enda tjänsteform för barnomsorgspersonalen *(yrkande 9)* samt stödpersonal för barn med särskilda behov *(yrkande 10)*.

När det gäller bindande kvalitetsnormer avstyrkte utskottet hösten 1983 motsvarande motionsyrkande och hänvisade till sitt tidigare i olika sammanhang gjorda uttalande att kommunerna vad gäller barnomsorgsverksamheten inte bör bindas av detaljerade föreskrifter som fastslagits av statsmakterna. Utskottet underströk emellertid att detta innebar att ett stort ansvar lades på kommunerna då det gällde kvalitetskraven på barnomsorgen. Vidare erinrade utskottet om vad som i statsbidragspropositionen anförts om att borttagandet av vissa statliga regler inte fick leda till en kvalitativ utarmning av förskolan (SoU 1983/84:12 s. 15–16). Utskottet vidhåller sitt ställningstagande och avstyrker således även den nu aktuella motionen (vpk) såvitt där föreslås att bindande normer beträffande ytkrav, gruppstorlek och personaltäthet skall fastställas (yrkandena 4 a, b och c).

Yrkanden om fasta vikarier har tidigare avstyrkts av utskottet med hänvisning till att det måste få ankomma på kommunerna att själva avgöra på vilket sätt personalfrågor skall lösas då det uppstår behov av vikarier (SoU 1983/84:12 s. 16). Det anförda äger fortfarande giltighet. Yrkande 5 i den nu aktuella motionen avstyrks således.

Ett yrkande om en enda tjänsteform för barnomsorgspersonalen avstyrktes av utskottet senast förra våren med hänvisning till att det borde ankomma på vederbörande kommun att avgöra vilka tjänster som bör inrättas inom barnomsorgen (SoU 1983/84:18 s. 20). Utskottet vidhåller sin inställning och avstyrker motionen även i denna del (yrkande 9).

Beträffande bidragen till barn med behov av särskilt stöd fann utskottet då motsvarande yrkande behandlades hösten 1983 att skillnaden mellan motionärernas förslag till bidragsregler och det i propositionen framlagda främst låg i att propositionen föreslog ett schablonmässigt bidrag medan motionsförslaget förutsatte särskild kostnadsredovisning. Enligt utskottets mening var ett schablonmässigt system att föredra, inte minst från administrativ synpunkt, varför utskottet avstyrkte motionen (SoU 1983/84:12 s. 23). Med samma motivering avstyrktes yrkandet också våren 1984, varvid utskottet också förutsatte att regeringen vid sin uppföljning av de nya statsbidragsreglerna även skulle beakta vad utformningen av bidraget till barn med behov av särskilt stöd fick för effekter (SoU 1983/84:18 s. 20). Sedan föregående riksdagsbehandling har ingenting framkommit som ger riksdagen anledning att ändra sin inställning i frågan. Utskottet avstyrker alltså motionen såvitt nu är i fråga (yrkande 10).

Statsbidrag till fritidshem för psykiskt utvecklingsstörda

I *motion 1984/85:1763* yrkar *Rune Backlund (c) och Ulla Tillander (c)* att riksdagen hos regeringen begär en översyn av statsbidragsreglerna så att statsbidrag också kan beviljas till fritidshem med enbart utvecklingsstörda barn. Bakgrunden till motionsyrkandet är följande. Jönköpings FUB-förening startade år 1980 på försök en fritidshemsverksamhet för utvecklingsstörda skolungdomar. Syftet var att ge tillsyn och omvårdnad efter skolans slut för utvecklingsstörda ungdomar som antingen vuxit ifrån den kommunala fritidshemsverksamheten, men som fortfarande hade ett tillsyns- och aktivitetsbehov som inte tillgodosågs på annat sätt, eller som av åldersskäl inte kunde integreras på vanliga fritidshem. 1982 inordnades verksamheten i Jönköpings kommuns barnomsorgsplan och fick därmed statsbidrag. Socialstyrelsen, som har att granska statsbidragsgivningen till barnomsorgen, meddelade kommunen i beslut i juni 1983 att statsbidrag till verksamheten inte kunde utgå enligt dåvarande regler. Som skäl för beslutet angav socialstyrelsen dels att statsbidrag inte kunde utgå till en avdelning med enbart utvecklingsstörda barn, dels att bidragsreglerna inte gav utrymme för bidrag till ungdomar i den aktuella ålderskategorin, 16 till 21 år. Socialstyrelsen ansåg att kostnaderna för verksamheten i stället borde bestridas av omsorgsstyrelsen.

I motionen anför motionärerna att målsättningen visserligen är att de förståndshandikappade så långt möjligt skall integreras med vanliga barn. Så sker också i de lägre åldrarna, men, framhålls det i motionen, eftersom ett förståndshandikappat barn utvecklas långsammare och har en förlängd skolplikt uppstår problem i tillsynen efter skolan när barnen "biologiskt" sett vuxit ur ordinarie fritidshemsverksamhet. Samhället har enligt motionärerna mycket små möjligheter att erbjuda föräldrarna någon annan tillsynsform där barnen kan integreras med övriga ungdomar. Kommunernas fritidsgårdar kan varken till innehåll eller personalresurser erbjuda något alternativ som svarar mot de särskilda behov utvecklingsstörda har. Den verksamhet som har bedrivits av FUB-föreningen måste därför, enligt motionärerna, betraktas som ett mycket bra komplement till den ordinarie fritidsverksamheten.

Enligt vad utskottet erfarit har Jönköpings kommun överklagat socialstyrelsens beslut till regeringen som i beslut den 27 september 1984 avslagit besvären.

Med anledning av en identisk motion av samma motionärer våren 1984 redogjorde socialutskottet inledningsvis för olika bestämmelser och avtal beträffande omsorg i form av fritidshemsverksamhet samt för de olika åsikter som rådde inom socialstyrelsens styrelse angående tolkningen av statsbidragsreglerna på denna punkt (se betänkande SoU 1983/84:18 s. 16–18). Utskottet uttalade därefter som sin mening att det behövdes ett klarläggande av ansvarsfördelningen mellan primärkommuner och landstingskommuner

beträffande fritidsverksamheten för utvecklingsstörda ungdomar över 12 år. Utskottet förutsatte att regeringen i samband med beredningen av omsorgskommitténs förslag skulle ta upp denna fråga och om så visade sig påkallat ta initiativ till en ändring av statsbidragsreglerna för barnomsorgen. Riksdagen gav regeringen till känna vad utskottet anfört (rskr. 1983/84:212).

I den nyligen framlagda propositionen med förslag till lag om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. (prop. 1984/85:176) föreslås bl. a. att psykiskt utvecklingsstörda m. fl. skall tillförsäkras vissa särskilda omsorger som inriktas på att barnen skall kunna bo kvar hemma hos föräldrarna. För att möjliggöra detta skall föräldrarna få rådgivning och stöd samt hjälp med korttidstillsyn utanför hemmet. Huvudmän för de särskilda omsorgerna skall enligt förslaget vara landstingskommunerna och de tre landstingsfria kommunerna. Med hänvisning till riksdagens ovan nämnda uttalande föreslås att korttidstillsynen utanför hemmet även skall innefatta en skyldighet för landstingskommunen att svara för fritidsverksamhet för psykiskt utvecklingsstörda skolungdomar över 12 år. Detta föreslås komma till uttryck i lagförslagets 4 § första stycket 3. För att en önskvärd integrering skall komma till stånd är det enligt propositionen angeläget att de konkreta insatserna samordnas med primärkommunala verksamheter för barn och ungdomar (prop. s. 31). Landstingskommunerna och kommunerna kan enligt lagförslaget genom avtal reglera en annan arbetsfördelning. Förslaget till omsorgslag kommer att behandlas av socialutskottet senare under våren.

Enligt 13 § tredje stycket socialtjänstlagen omfattar fritidshemsverksamhet enligt den lagen skolpliktiga barn t. o. m. 12 års ålder. Att ansvaret för fritidsverksamhet för psykiskt utvecklingsstörda barn och ungdomar som är över 12 år uttryckligen läggs på landstingskommunerna såsom en del av de särskilda omsorgerna innebär att här aktuell verksamhet liksom nu kommer att falla utanför statsbidragssystemet för kommunal barnomsorg. Utskottet ser mot bakgrund av propositionens förslag om ansvarsfördelningen mellan landstingskommun och kommun inget skäl till ändring av dessa statsbidragsregler. Motion 1984/85:1763 (c) avstyrks därför.

Utredning om obligatorisk förskola

I *motion 1984/85:1789* yrkar *Bo Södersten (s) och Yngve Nyquist (s)* att riksdagen hos regeringen begär en utredning som på ett allsidigt sätt belyser möjligheterna att inrätta en obligatorisk förskola för barn från 3 års ålder. Motionärerna för inledningsvis ett resonemang om de samhällsekonomiska förutsättningarna för en full utbyggnad av barnomsorgen. Enligt motionärerna skulle enbart ett försök att dubbla intaget för åldrarna 3–6 år dra kostnader i storleksordningen 8–10 miljarder årligen. I dagens samhällsekonomiska läge är en sådan expansion inte realistisk. Därtill kommer, enligt motionärerna, att dagens förhållanden ger upphov till oförutsedda och orättvisa effekter på inkomstfördelningen, eftersom möjligheten att få en

daghemsplats ofta är avgörande för barnfamiljernas ekonomiska standard. Den nuvarande organisationen hos svenska daghem ifrågasätts också från pedagogiska utgångspunkter. Motionärernas slutsats blir att nuvarande system för barnomsorg inte har framtiden för sig. Som jämförelse redogörs i motionen för förskolans utformning i andra länder. Där får barnen från 3 års ålder gå i åldershomogena grupper ledda av en särskilt utbildad förskollärare. Verksamheten pågår i pedagogiskt strukturerad form mellan 8.30 och 15.30 med ett par timmars avbrott för mat och vila. Enligt motionärerna är detta den självklara typen av förskola i en rad ledande kulturländer. Grunderna för svenska daghem bör omprövas på ett förutsättningslöst sätt.

En motion med samma syfte och av samma motionärer avstyrktes av utskottet våren 1984. Utskottet ansåg då inte att det av motionärerna skisserade systemet för obligatorisk förskola från 3 års ålder skulle kunna utgöra en för Sverige användbar modell (SoU 1983/84:18 s. 15).

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att svenska kvinnor har en i internationell jämförelse hög förvärvsfrekvens. År 1983 förvärvsarbetade ca 80 % av alla kvinnor med barn i förskoleåldern (Ha barn – men hur många, SCB Information i prognosfrågor 1984:4). Många har långa arbetsresor. Ensamföräldrarnas antal har ökat. 60 000 barn har föräldrar med annat hemspråk än svenska. Denna utveckling har gjort det nödvändigt för samhället att erbjuda ett stöd till barnfamiljerna som ett komplement till hemmets ansvar för barnens omsorg och fostran. Enligt socialtjänstlagen skall förskolan i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn (12 §).

I de flesta andra västeuropeiska länder har utveckling och inlärning mera stått i fokus i förskolan. Samhällsutvecklingen i västvärlden har emellertid lett till att även där förskolans familjestödjande funktion börjar accentueras, bl. a. därför att allt fler kvinnor med barn i förskoleåldrarna förvärvsarbetar och därigenom ställer krav på tillsyn (Pedagogiska program i andra länder, Kompletterande material till Pedagogiskt program för förskolan, s. 9).

I Sverige har å andra sidan det pedagogiska innehållet i förskolan börjat att uppmärksammas alltmer. I socialstyrelsens förslag till pedagogiskt program (se ovan) uppges att en alltför avvaktande pedagogisk hållning i förskolan nu börjar ersättas av en mer medvetet påverkande, ledande och fostrande hållning. Detta är en angelägen utveckling för förskolans verksamhet, heter det i programmet (s. 19). Verksamheten anses behöva en tydlig struktur och planering på ett målinriktat sätt.

Enligt utskottets mening ger en integration av den sociala och den pedagogiska funktionen i förskolan de bästa utvecklingsbetingelserna för barnen. Den rent skolmässiga uppbyggnad av förskolan som motionärerna förordar är därför, såsom utskottet påpekade redan förra året, ingen modell för Sverige. Utskottet avstyrker alltså motion 1984/85:1789 (s).

Information om familjedaghem m. m.

I *motion 1984/85:1012 av Rosa Östh (c) och Ulla Tillander (c)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av att familjedaghemmen får det stöd från centralt håll som deras viktiga uppgift i barnomsorgen förtjänar. Motionärerna finner det anmärkningsvärt att socialstyrelsen genom åren publicerat en rad informationsskrifter om verksamheten i dag- och fritidshem, men inte någon om familjedaghem. Enligt motionärerna måste socialstyrelsen ta sitt ansvar för att stödja och vidareutveckla familjedaghemsverksamheten. Det skulle vara ett värdefullt stöd för kommunerna samtidigt som det skulle stärka dagbarnvårdarna i deras yrkesroll.

I propositionen med förslag till nytt statsbidragssystem framhölls vikten av att kvalitetsfrågorna uppmärksammades även i familjedaghemmen (prop. 1983/84:9, s. 8). Som exempel på en kvalitetshöjande åtgärd angavs inrättandet av öppna förskolor, där dagbarnvårdarna antingen i egna grupper eller tillsammans med hemarbetande föräldrar och deras barn kunde träffas och delta i olika verksamheter. Socialutskottet underströk socialministerns uttalande om vikten av att uppmärksamma kvalitetsfrågorna även i familjedaghemmen (SoU 1983/84:12 s. 37).

Av budgetpropositionen (s. 117) framgår att socialstyrelsen för närvarande arbetar med en arbetsplan för familjedaghemsverksamheten som riktar sig till den kommunala ledningsorganisationen. Arbetsplanen, som enligt vad utskottet inhämtat kommer att innehålla övergripande riktlinjer om mål, inriktning och innehåll för familjedaghemmen, beräknas utkomma som förslag under 1986 och ingå i serien Allmänna råd 1987. Under utarbetande är också Arbeta i familjedaghem, en metodikbok som vänder sig till dagbarnvårdarna. Den uppges kunna komma ut under våren 1986. För att få underlag till dessa arbeten har socialstyrelsen bl. a. begärt information från kommunerna om hur de organiserat familjedaghemsverksamheten.

Här kan också nämnas att socialdepartementet i samarbete med socialstyrelsen och Svenska kommunförbundet under våren 1985 kommer att anordna tre konferenser om utvecklings- och förnyelsearbete inom barnomsorgen. Ett av de seminarier som därvid kommer att hållas behandlar frågor som gäller arbete i familjedaghem.

Socialstyrelsen är således i färd med att utarbeta både riktlinjer och metodikhjälpmedel för familjedaghemsverksamheten. Med hänsyn härtill anser utskottet inte att motion 1984/85:1012 påkallar någon åtgärd av riksdagen.

I *motion 1984/85:1013 av Rosa Östh (c) och Ulla Tillander (c)* påpekas att många kommuner har svårigheter när det gäller att bygga ut barnomsorgsverksamheten till full behovstäckning. Detta beror enligt motionärerna på starkt ökade kapital- och driftkostnader för verksamheten i förening med en försämrad ekonomisk situation för kommunerna. Av flera skäl finns det

därför anledning att alternativa barnomsorgsformer stimuleras och utvecklas, anser motionärerna. Exempel på alternativ barnomsorg utgör förskolor som drivs av Montessori- och Waldorforganisationerna och av kyrkan samt daghem i föräldrakooperativ form. Motionärerna anser att de samlade erfarenheter som i dag finns av alternativ barnomsorg bör tas till vara. Detta borde vara en uppgift för socialstyrelsen som också borde svara för informationen till kommunerna i sammanhanget. I motionen yrkas att detta ges regeringen till känna.

Socialstyrelsens information till kommunerna om statsbidragsreglerna för barnomsorg innefattar även information om vad som i bidragshänseende gäller för enskilda förskolor. Dessutom har socialstyrelsen nyligen lagt fram en rapport till regeringen, *Barnomsorgen inför framtiden* (pm 94/85), i vilken ingår ett avsnitt om Montessoriförskolor, Waldorfförskolor samt Svenska kyrkans förskoleverksamhet.

Demokratiberedningen (C 1983:03), som bl. a. fått till uppgift att starta försöksverksamhet med brukarmedverkan och att förmedla erfarenheterna härifrån till kommuner och organisationer, har i skilda sammanhang informerat om försök med ökat föräldrainflytande på daghem och med föräldrakooperativ, bl. a. i betänkandet SOU 1984:84 Lokalt folkstyre genom brukarmedverkan. Enligt utredningen finns knappt 1 000 barn i s. k. kooperativa barnstugor. I Göteborg finns 30 kooperativa daghem med ca 360 barn.

En motion med samma innehåll som den nu aktuella och av samma motionärer behandlades av utskottet våren 1984. Utskottet ville då inte ifrågasätta att det fanns ett intresse ute i landet av mera information om sådana former av alternativ barnomsorg som togs upp i den aktuella motionen. Motionen avstyrktes emellertid med hänvisning bl. a. till demokratiberedningens information om föräldrakooperativ och till socialstyrelsens då väntade rapport Barnomsorgen inför framtiden (SoU 1984/85:18 s. 21–23).

Utskottet anser inte heller nu att det finns behov av något riksdagens initiativ i frågan och avstyrker därför motion 1984/85:1013 (c).

Vissa insatser inom barnomsorgen

I *motion 1984/85:1772 av Helge Hagberg (s) och Margareta Hemmingsson (s)* yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en översyn av *talträningen i förskolan* för barn med talsvårigheter. Motionärerna påpekar att barn med talsvårigheter eller försenad språkutveckling behöver särskilt stöd för sin utveckling och att det därför är vanligt att dessa barn får plats i förskola. Enligt motionärerna har det dock visat sig att utan utnyttjande av råd och kunskaper från någon som har specialutbildning i barnens språkliga problem förskolepersonalen har svårt att lyckas stimulera dessa barns språkutveckling så att det ger resultat.

Uppskattningsvis har ca 5 % av förskolebarnen så stora talsvårigheter att de behöver särskilt stöd för att utvecklas språkligt. Utöver detta har många barn lindriga talfel som lätt går att avhjälpa under förutsättning att förskolepersonalen får konsulthjälp, t. ex. från en talpedagog, för att utforma ett lämpligt språkprogram. Enligt motionärerna utgör även invandrarbarn med annat hemspråk än svenska en stor grupp som behöver särskild språkstimulans och som dessutom ofta har talsvårigheter av olika slag. De barn som har svårigheter med språket behöver kunnig hjälp så tidigt som möjligt för att de skall få en bra start i livet. Det är därför viktigt att förskolan har talpedagoger som kan hjälpa barnen, anför motionärerna.

Enligt en studie, sammanställd av barnhälsovården i Uppsala län och publicerad i Läkartidningen nr 45 1983, hade 40 % av alla barn som gick igenom ett talscreeningtest vid 4-årskontrollen på barnavårdscentralerna någon form av avvikande tal. 10 % av barnen hade så avvikande tal att de remitterades till logoped. I årskurs 1 hade 30 % av barnen talproblem enligt bedömning av talpedagog. Som avvikande tal ansågs fonemfel, dålig artikulation, omoget språk, starnning, skenande tal, talängslan och nasalitet (tal i näsan). Enligt andra undersökningar av 4-åringar i Uppsala finns ett påtagligt samband mellan avvikande tal vid 4 år och läs- och skrivsvårigheter vid 10 år (Socialstyrelsen redovisar 1982:10 s. 17).

Enligt vad utskottet inhämtat har av landets 284 kommuner 121 kommuner tillgång till talpedagog för förskolan. Av dessa har 43 kommuner talpedagoger anställda enbart för verksamhet i förskolan. I 27 kommuner finns logoped, varav i 7 kommuner logoped som enbart arbetar inom barnomsorgen.

Från socialstyrelsen utfärdas inom kort *Allmänna råd om socialtjänstens stöd till barn och ungdomar med handikapp och deras familjer.* Utskottet har inhämtat att socialstyrelsen där kommer att behandla bl. a. frågor kring barn med talsvårigheter samt resurserna för röst-, språk- och talvårdsinsatser i förskolan.

Socialstyrelsen kommer under våren 1985 även att ge ut *Klinisk talvård – ett handlingsprogram* i serien *Socialstyrelsen redovisar.* Där tas upp frågor som rör bl. a. barntalvård och samverkan mellan den kliniska talvården och förskolan.

Barn som av exempelvis språkliga skäl är i behov av särskilt stöd i sin utveckling har rätt till förtursplats i förskola och fritidshem (15 § socialtjänstlagen [1980:620]). Som ovan nämnts (s. 4) lämnas statsbidrag för barn med behov av särskilt stöd med 6 000 kr. per år för varje tiotal barn som är inskrivet i daghem eller fritidshem.

I propositionen (1983/84:9) med förslag till nytt statsbidragssystem underströks vikten av att insatserna för barn som behöver särskilt stöd inte inskränker sig till att endast erbjuda barnomsorgsplats utan att detta erbjudande också innefattar ett planerat och för barnet anpassat innehåll i verksamheten. Vidare poängteras att de medel som avsätts för dessa barn

inte skall ersätta insatser som utförs t. ex. av landstingspersonal.

Som ovan nämnts avsätts 30 milj. kr. varje år inom ramen för statsbidraget till barnomsorgen för lokalt utvecklings- och förnyelsearbete. Utskottet har inhämtat att regeringen beslutat att bl. a. fördela medel till projekt rörande främjande av barns språkutveckling.

I socialstyrelsens förslag till *pedagogiskt program för förskolan* (se ovan s. 5) understryks förskolans särskilda ansvar för barn med fysiska och psykiska handikapp. Där framhålls att det är en central uppgift för förskolan att stödja barnens språkutveckling och utforma verksamheten med hänsyn till deras sociala, kulturella och språkliga bakgrund samt olika förutsättningar att tillägna sig språk (s. 25). Vidare understryks kommunens ansvar för att den enskilda förskolan får stöd och erforderliga resurser i samband med integrering av barn med behov av särskilt stöd (s. 47). Kommunen måste ibland ta ställning till samarbetsformer med andra verksamheter så att insatserna samordnas och kompletterar varandra. En rad viktiga samarbetspartner nämns i det pedagogiska programmet, likaså personalens behov av fortbildning, handledning samt stöd och vägledning av specialister som psykologer och specialförskollärare.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att barn med talsvårigheter eller med försenad språkutveckling får särskilt stöd för sin utveckling och att denna hjälp sätts in tidigt. Såsom framgått av den ovan lämnade redovisningen finns ett starkt samband mellan avvikande tal i förskoleåldern och läs- och skrivsvårigheter i skolan. En placering i förskola kan ofta redan i sig utgöra en stor stimulans för dessa barn, och utskottet vill här erinra om det statsbidrag om 6 000 kr. för vart tionde barn som utgår för de barn som av bl. a. språkliga skäl behöver särskilt stöd. Det kan emellertid också behövas specialistresurser i form av talpedagoger eller logopeder för röst-, språk- och talvårdsinsatser i förskolan.

Enligt utskottets mening måste det ankomma på den enskilda kommunen att – med beaktande av förskolans särskilda ansvar för barn med fysiska och psykiska handikapp – överväga hur åtgärder för barn med talsvårigheter bäst kan sättas in. Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion 1984/85:1772 (s).

I *motion 1984/85:1773 av Helge Hagberg (s) och Lars Svensson (s)* föreslås riksdagen ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om sexårsverksamheten och ökade kulturinsatser i förskolan. Motionärerna efterlyser en reguljär och samordnad *sexårsverksamhet* i förskolan i syfte att göra övergången till skolan så friktionsfri som möjligt. Utöver social och pedagogisk träning i förskolan måste det emellertid också finnas mer av kontinuerliga kulturinslag, anser motionärerna vidare. Inslag av musik, dans, drama, teckning, ritning och skapande i förskolan har mer och mer bedömts som betydelsefulla för barnen.

Förskola–skola-kommittén (U 1981:01) tillkallades år 1981 för att belysa frågor om samverkan mellan förskola och skola. I direktiven anförs bl. a. följande.

Behovet av en ökad samverkan mellan samhällets olika verksamheter för barn har blivit starkare genom de senaste årens snabba utbyggnad av förskolan och omfattande reformering av grundskolan. Ett samarbete omkring barnets totala situation har genom denna utveckling blivit allt nödvändigare.

En försvårande omständighet för en samverkan kan enligt min mening vara de skillnader mellan förskolan och skolan som finns när det gäller arbetssätt och metoder. En ökad samverkan mellan barnomsorgen och skolan bör byggas på ett likartat synsätt i fråga om barns utveckling och behov. Samverkan bör innebära ett närmande av arbetssätt och pedagogisk metod till varandra. Detta måste ske utifrån en positiv respekt och förståelse för de olika roller de båda verksamheterna har. Det är således naturligt att för de yngsta barnen i barnomsorgen stor hänsyn tas till individuellt och spontant upplevda behov och önskemål. Med tilltagande mognad kan sedan kraven öka på att barnen skall arbeta i större grupper och med samma sak under längre tidspass. Det är naturligt att vartefter den intellektuella mognaden hos barnet ökar, starkare betona inslagen av kunskapsutveckling och färdighetsträning i verksamheten. Efter hand ökar också förutsättningarna för barnen att ta ett ökat ansvar för det dagliga arbetet. För lågstadiets del bör t. ex. de positiva erfarenheterna av organisationen med syskongrupper i barnomsorgen där de äldre barnen hjälper och stimulerar de yngre barnen tas till vara.

Kommittén har sedermera genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att förutsättningslöst överväga de för- och nackdelar som är förknippade med sänkt skolpliktsålder (Dir. 1981:39).

Ett slutbetänkande från kommittén, där bl. a. frågor om sexårsverksamhet i förskolan tas upp, kommer i juni i år.

I socialstyrelsens förslag till pedagogiskt program (se ovan) uttalas att en åldersblandad barngrupp/syskongrupp bör vara den form av basgrupp i vilken det enskilda barnet har en fast grupptillhörighet. Verksamheten måste emellertid även anpassas till barnens olika utvecklingsnivåer, sägs det vidare. En indelning i tvärgrupper, där barn samlas i mer ålders- eller utvecklingsmässigt likartade grupper, är ett viktigt komplement till den åldersblandade gruppverksamheten. De olika åldrarnas intellektuella och sociala kapacitet måste tas till vara och utvecklas i en verksamhet som är anpassad till deras behov och ökande förutsättningar, heter det (s. 23). Förslaget till pedagogiskt program innehåller också ett avsnitt om samverkan mellan förskola och skola.

Utskottet har vid ett par tidigare tillfällen, senast hösten 1983, behandlat motionsyrkanden om en samlad pedagogisk gruppverksamhet för barn i sexårsåldern som förberedelse inför skolan. Utskottet har därvid avstyrkt motionerna, bl. a. med hänvisning till det uppdrag som ankommer på förskola–skola-kommittén (SoU 1983/84:12).

Med hänvisning till att förskola–skola-kommitténs betänkande kan väntas inom en nära framtid och till att frågan också tas upp i socialstyrelsens förslag till pedagogiskt program för förskolan, anser utskottet inte att det är erforderligt med något riksdagens initiativ med anledning av motion

1984/85:1773 (s) i den del motionen avser sexårsverksamheten.

När det gäller motionens förslag om *ökade kulturinsatser* i förskolan vill utskottet även här hänvisa till socialstyrelsens pedagogiska program. Där sägs bl. a. följande beträffande kultur i förskolan (s. 22).

Förskolans pedagogiska verksamhet har av tradition fäst stor vikt vid aktiviteter inom de olika konstarterna musik, dans, teater, bild och form och litteratur. Denna tradition måste tas till vara och medvetet utvecklas med utgångspunkt i de skiftande sociala och kulturella miljöer i vilka förskolan verkar. Genom att allt fler barn får del av förskolan ökar verksamhetens betydelse som kulturbärare och kulturförmedlare för den uppväxande generationen. I en målinriktad förskoleverksamhet kan barnen erbjudas motbilder till den spekulativt kommersiella påverkan som de i dag ofta utsätts för.

Kultur av, med och för barn i förskolan innebär att medvetet utnyttja förskolans möjligheter till upplevelser och skapande verksamheter samt att levandegöra traditioner och kulturarv. Personalens möjligheter att tillsammans med barnen utveckla egna intressen och talanger berikar verksamheten i förskolan.

Vidare understryks vikten av att förskolan utnyttjar möjligheterna till samarbete med bibliotek, museer, den kommunala musikskolan, kulturföreningar och enskilda kulturarbetare. När kommunen utarbetar riktlinjer för detta samarbete bör den samverka med nämnderna för kultur, skola och fritid.

Med hänvisning till den här lämnade redovisningen anser utskottet att motion 1984/85:1773 (s) inte heller i denna del påkallar någon åtgärd av riksdagen. Motionen avstyrks således.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *statsbidragssystem för barnomsorgen*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:509 yrkande 2, motion 1984/85:1138 yrkande 3, motion 1984/85:2447, motion 1984/85:2465, motion 1984/85:2689 yrkande 2, motion 1984/85:2777 yrkandena 6 och 8 samt motion 1984/85:2820,
2. beträffande *lika statsbidrag till kommunal och alternativ barnomsorg*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:509 yrkande 3,
3. beträffande *vissa villkor för statsbidrag till föräldrakooperativ*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:711,
4. beträffande *medelsanvisningen*
   att riksdagen till *Bidrag till kommunal barnomsorg* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 7 430 000 000 kr.,
5. beträffande *utbyggnaden av barnomsorgen under 1985/86*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2777 yrkande 2,

6. beträffande *en allmän målsättning för utbyggnad av barnomsorgen*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2777 yrkande 1,
7. beträffande *utbyggnadens inriktning*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2777 yrkande 3,
8. beträffande *ett temporärt anordningsbidrag*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2777 yrkande 7,
9. beträffande *bindande kvalitetsnormer*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2777 yrkande 4,
10. beträffande *fasta vikarier*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:2777 yrkande 5,
11. beträffande *tjänsteformer inom barnomsorgen*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:2777 yrkande 9,
12. beträffande *stödpersonal för barn med särskilda behov*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:2777 yrkande 10,
13. beträffande *statsbidrag till fritidshem för utvecklingsstörda*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:1763,
14. beträffande *utredning om obligatorisk förskola*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:1789,
15. beträffande *stöd till familjedaghemmen*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:1012,
16. beträffande *information om alternativ barnomsorg*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:1013,
17. beträffande *talträning i förskolan*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:1772,
18. beträffande *sexårsverksamhet och kulturinsatser i förskolan*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:1773.

Stockholm den 9 april 1985

På socialutskottets vägnar
INGEMAR ELIASSON

Närvarande: Ingemar Eliasson (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), Kjell Nilsson (s), Blenda Littmarck (m), Stig Alftin (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Ulla Tillander (c), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s), Inga Lantz (vpk), Gunnar Ström (s), Rosa Östh (c), Aina Westin (s) och Gullan Lindblad (m).

Reservationer

Statsbidragssystem för barnomsorgen (mom. 1 i hemställan)

1. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck, Ann-Cathrine Haglund och Gullan Lindblad (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet har vid" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 1984/85:2689 (yrkande 2) att ett statsbidragssystem för barnomsorgen skall vara neutralt i förhållande till omsorgsform och huvudman och att det måste uppfylla följande krav:

- Kommunal förskole- eller skolbarnsomsorg får inte gynnas på bekostnad av enskilda alternativ eller familjedaghem.
- När de kvalitetskrav, som alltid måste ställas, är uppfyllda skall enligt vår mening kommunerna vara skyldiga att räkna in de enskilda förskolorna i barnomsorgsplanen.
- Deltidsförskolan skall berättiga till motsvarande statsbidrag som heltidsförskolan.
- Statsbidragen får inte utformas så att lång daghemsvistelse medför ett oproportionerligt stort statsbidrag jämfört med kortare vistelsetider.
- Anslagsutrymme måste medges för införande av en vårdnadsersättning från den 1 januari 1986.

De statsbidragsregler som antogs av riksdagen i december 1983 brister i samtliga dessa avseenden. Utskottet anser därför att riksdagen hos regeringen bör begära förslag till nya statsbidragsregler som uppfyller de krav som här har räknats upp. På sikt bör för övrigt statsbidragen till barnomsorgen avvecklas och ersättas av grundavdrag för barn, vårdnadsersättning och avdragsrätt för nödvändiga barntillsynskostnader samt en väl utformad kommunalskatteutjämning. Utskottet tillstyrker således motion 1984/85:2689 yrkande 2 och motion 1984/85:2820. Härigenom tillgodoses även syftet med motion 1984/85:2465. Med hänsyn till det anförda saknar utskottet anledning att gå in på de bidragssystem som föreslås i motionerna 1984/85:509 yrkande 2, 1138 yrkande 3, 2447 samt 2777 yrkandena 6 och 8. De nu nämnda motionerna avstyrks.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *statsbidragssystem för barnomsorgen*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2689 yrkande 2 och motion 1984/85:2820 och med anledning av motion 1984/85:2465 samt med avslag på motion 1984/85:509 yrkande 2, motion 1984/85:1138 yrkande 3, motion 1984/85:2447 och motion 1984/85:2777 yrkandena 6 och 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet har vid" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 1984/85:1138 (yrkande 3) att statsbidraget till barnomsorgen bör reformeras i enlighet med vad som föreslogs i proposition 1980/81:205 om förenklade statliga regler inom barnomsorgen. Bidraget bör alltså utgå med 40 % av bruttokostnaden för all barnomsorg som finns upptagen i kommunernas barnomsorgsplaner, dvs. daghem, familjedaghem, deltidsförskola, föräldraledd barnomsorg och öppen förskola. Utskottet anser att en sådan reform ger flera positiva effekter. Det stimulerar kommunerna att med bevarad kvalitetsmålsättning söka mindre resurskrävande organisation och lösning för barnomsorgen. Det ger också ökad rättvisa mellan olika kommuner och olika delar av landet. Riksdagen bör nu besluta att anta de riktlinjer för statsbidraget till barnomsorgen som riksdagen beslutade om hösten 1981. Utskottet tillstyrker alltså motion 1984/85:1138 yrkande 3. Härigenom tillgodoses även syftet med motion 1984/85:2447. Med hänsyn till det anförda saknar utskottet anledning att gå in på de bidragssystem som föreslås i motionerna 1984/85:509 yrkande 2, 2465, 2689 yrkande 2, 2777 yrkandena 6 och 8 samt 2820. De nu nämnda motionerna avstyrks.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *statsbidragssystem för barnomsorgen*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1138 yrkande 3 och med anledning av motion 1984/85:2447 samt med avslag på motion 1984/85:509 yrkande 2, motion 1984/85:2465, motion 1984/85:2689 yrkande 2, motion 1984/85:2777 yrkandena 6 och 8 och motion 1984/85:2820 beslutar anta de riktlinjer för statsbidrag till barnomsorgen som beslutades av riksdagen hösten 1981,

3. av Ingemar Eliasson (fp) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet har vid" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det statsbidragssystem som antogs av riksdagen i december 1983 har stora svagheter dels genom att bestämmelserna tvingar fram långa vistelsetider, dels genom att enskilda förskolor missgynnas. Statsbidragssystemet bör därför reformeras. Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 1984/85:509 (yrkande 2) att det är dags att anförtro kommunerna ett större ansvar för dimensionering och drift av barnomsorgen. Statens bidrag till barnomsorgen borde därför på sikt utgå med ett visst belopp per barn i förskoleåldern i kommunen. Inom denna ram borde de förtroendevalda i kommunen anförtros att fördela medlen efter de behov som finns i resp. kommun. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag till reformerat statsbidrag i enlighet härmed. Vad utskottet nu anfört bör ges

regeringen till känna. Det sagda innebär att utskottet avstyrker motionerna 1984/85:1138 yrkande 3, 2447, 2465, 2689 yrkande 2, 2777 yrkandena 6 och 8 samt 2820.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *statsbidragssystem för barnomsorgen*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:509 yrkande 2 och med avslag på motion 1984/85:1138 yrkande 3, motion 1984/85:2447, motion 1984/85:2465, motion 1984/85:2689 yrkande 2, motion 1984/85:2777 yrkandena 6 och 8 samt motion 1984/85:2820 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet har vid" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör statsbidraget till barnomsorgen utformas så att det blir en verklig stimulans för kommunerna att bygga ut verksamheten. Bidragskonstruktionen bör vidare vara sådan att den gynnar en kvalitativt bra barnomsorg. Utskottet anser därför att statsbidraget bör kopplas ihop med bindande miniminormer för personaltäthet, ytnormer och barngruppstorlekar. För att säkra den kvantitativa utbyggnaden av barnomsorgen bör ett driftbidrag utgå med 75 % av de faktiska driftkostnaderna och på så sätt täcka personalkostnaderna. Genom att ytterligare höja barnomsorgsavgiften med 0,7 procentenheter kan driftbidraget finansieras. Barnomsorgsavgiften bör alltså höjas till 2,9 %.

Utskottet tillstyrker således motion 1984/85:2777 yrkandena 6 och 8. Till frågan om ett temporärt anordningsbidrag, bindande kvalitetsnormer och bidrag till insatser för barn med behov av särskilt stöd återkommer utskottet i det följande.

Med hänsyn till detta ställningstagande har utskottet ingen anledning att gå in på motionerna 1984/85:509 yrkande 2, 1138 yrkande 3, 2447, 2465, 2689 yrkande 2 samt 2820, som därför avstyrks.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *statsbidragssystem för barnomsorgen*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2777 yrkandena 6 och 8 och med avslag på motion 1984/85:509 yrkande 2, motion 1984/85:1138 yrkande 3, motion 1984/85:2447, motion 1984/85:2465, motion 1984/85:2689 yrkande 2 samt motion 1984/85:2820 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Lika statsbidrag till kommunal och alternativ barnomsorg (mom. 2 i hemställan)

5. av Ingemar Eliasson (fp), Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Ann-Cathrine Haglund (m), Ulla Tillander (c), Rosa Östh (c) och Gullan Lindblad (m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet avstyrker" och slutar med "enskild regi" bort ha följande lydelse:

Utskottet har emellertid numera övertygats om att statsbidragssystemet bör bygga på en princip som innebär likställighet mellan enskild och kommunal barnomsorg. Barnomsorg i enskild regi utgör ett värdefullt alternativ till de kommunala institutionsplatserna samtidigt som den från samhällets synpunkt ofta är betydligt mer ekonomisk. De nuvarande reglerna diskriminerar ideella och föräldradrivna omsorgsformer liksom barnomsorg på deltid. I avvaktan på en större reformering av statsbidragssystemet för barnomsorgen bör därför nuvarande regler för bidrag till alternativ barnomsorg ändras i enlighet med vad som föreslås i motion 1984/85:509 (fp) yrkande 3. Om grundläggande kvalitetskrav och regler om närvarotid m. m. är uppfyllda och barnomsorgen omfattas av den kommunala barnomsorgsplanen bör statsbidrag till alternativ barnomsorg utgå på exakt samma grunder som till kommunal barnomsorg. Något ytterligare kriterium för rätt till statsbidrag bör inte uppställas. Statsbidragsreglerna bör utformas med utgångspunkt i vad utskottet här uttalat. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Mot bakgrund av vad här anförts saknar utskottet anledning att vidare gå in på motion 1984/85:711 (s) vari begärs vissa villkor för att lika höga statsbidrag skall utgå till alternativa daghemsformer som till kommunal verksamhet. Motionen avstyrks.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *lika statsbidrag till kommunal och alternativ barnomsorg*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:509 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Utbyggnaden av barnomsorgen under 1985/86 (mom. 5 i hemställan)

6. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Mot bakgrund" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Såsom påpekas i motion 1984/85:2777 (yrkande 2) måste utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen ske med i genomsnitt 90 000 platser per år fram till 1990 om alla barn som har förvärvsarbetande mödrar skall garanteras en plats. Utskottet delar motionärernas uppfattning att alla barn

till förvärvsarbetande eller studerande mödrar har rätt till en barnomsorgsplats. En kraftig utbyggnad måste alltså ske. För det kommande budgetåret är det dock inte praktiskt möjligt att bygga mer än ca 50 000 platser. Utskottet tillstyrker alltså motionen (vpk) såvitt nu är i fråga (yrkande 2).

dels att utskottet under mom. 5 bort hemställa

5. beträffande *utbyggnaden av barnomsorgen under 1985/86*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2777 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

En allmän målsättning för utbyggnad av barnomsorgen (mom. 6 i hemställan)

7. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "(yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Som tidigare nämnts (se res. 6) måste den kommunala barnomsorgen byggas ut med 450 000 platser till år 1990 innan alla barn till förvärvsarbetande och studerande mödrar kan garanteras en barnomsorgsplats. Hundratusentals barn står således utanför den kommunala barnomsorgen, vilket skapar stor otrygghet. Utskottet, som anser att det bör vara lika självklart med en barnomsorgsplats som det är att barn får plats i skolan vid sju års ålder, vill med anledning av motion 1984/85:2777 yrkande 1 uttala att målsättningen för utbyggnaden av barnomsorgen bör vara att alla barn upp till tolv år skall kunna beredas plats i samhällets barnomsorg. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 6 bort hemställa

6. beträffande *en allmän målsättning för utbyggnad av barnomsorgen*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2777 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Utbyggnadens inriktning (mom. 7 i hemställan)

8. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Beträffande familjedaghemmens" och slutar med "(yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att den bästa omsorgsformen för flertalet förskole- och skolbarn är daghem och fritidshem. Utbyggnaden av samhällets barnomsorg bör därför ske i form av daghem och fritidshem. Familjedaghemmen bör endast utgöra ett komplement för barn i speciella situationer. Vad utskottet nu anfört bör i enlighet med motion 1984/85:2777 yrkande 3 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa

7. beträffande *utbyggnadens inriktning*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2777 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Utbyggnadens inriktning (motiveringen till mom. 7 i hemställan)

9. av Ingemar Eliasson (fp), Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Ann-Cathrine Haglund (m), Ulla Tillander (c), Rosa Östh (c) och Gullan Lindblad (m) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Beträffande familjedaghemmens" och slutar med "(yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående uttalat sig för likställighet mellan olika former av barnomsorg (res. 1–3 samt 5). Utskottet anser följaktligen inte att utbyggnaden av daghem och fritidshem skall främjas på bekostnad av familjedaghemmen. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen (vpk) såvitt nu är i fråga (yrkande 3).

Ett temporärt anordningsbidrag (mom. 8 i hemställan)

10. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "(yrkande 7)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser liksom motionärerna att driftbidraget (se res. 4) bör kombineras med ett temporärt anordningsbidrag för att säkra både den kvantitativa och den kvalitativa utbyggnaden av barnomsorgen. Bidraget bör utgå med 300 000 kr. per avdelning i heltidsförskola och fritidshem. Riksdagen bör enligt utskottets mening besluta om ett sådant bidrag för nybyggnad inom barnomsorgen fr. o. m. den 1 juli 1985 och tills vidare.

dels att utskottet under mom. 8 bort hemställa

8. beträffande *ett temporärt anordningsbidrag*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2777 yrkande 7 beslutar att inrätta anordningsbidrag inom barnomsorgen i enlighet med vad utskottet anfört,

Ett temporärt anordningsbidrag (motiveringen till mom. 8 i hemställan)

11. av Ingemar Eliasson (fp), Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Ann-Cathrine Haglund (m), Ulla Tillander (c), Rosa Östh (c) och Gullan Lindblad (m) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "(yrkande 7)" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner inte skäl att nu göra en annan bedömning, varför motionen avstyrks även i denna del (yrkande 7).

Bindande kvalitetsnormer (mom. 9 i hemställan)

12. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "(yrkandena 4 a, b och c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte godta att kvalitetskraven på barnomsorgen sänks. För att kvaliteten inom barnomsorgen skall kunna upprätthållas och utvecklas måste det införas bindande miniminormer i fråga om barngruppernas storlek och personaltätheten. Ytnormer måste bibehållas. För åldersgrupperna 3–12 år, inom förskolan och fritidshemmen bör grupperna inte vara större än 15 barn. För de s. k. småbarnsgrupperna, i åldrarna upp till 3 år, bör antalet inte överstiga 10 barn. När det gäller s. k. utvidgad syskongrupp, barn från 0,5 till 12 år bör barnantalet vara 12–15, beroende på åldersfördelningen i gruppen. Det är viktigt att antalet barn i grupperna inte är för stort, men det är också viktigt att barngrupperna i största möjliga utsträckning hålls ihop under hela förskoleperioden. Att barnen har en fast grupptillhörighet under en lång tid är väsentligt för trygghet och kontinuitet i deras tillvaro. Vidare bör de rekommendationer för personaltäthet som socialstyrelsen utfärdat gälla. Det innebär 0,40 personal per barn i åldrarna 0,5–3 år, 0,20 i åldrarna 3–7 år och 0,17 i åldrarna 7–12 år. Ytnormen måste bibehållas och fastställas till 9,0–9,5 m^2 per plats, med vissa möjligheter till dispens så att kravet kan sänkas till 7,0–7,5 m^2 om det i övrigt finns goda planlösningar som kompenserar den minskade ytan.

Utskottet tillstyrker således motion 1984/85:2777 yrkande 4.

dels att utskottet under mom. 9 bort hemställa

9. beträffande *bindande kvalitetsnormer*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2777 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Fasta vikarier (mom. 10 i hemställan)

13. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Yrkanden om" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

För att så långt möjligt få utbildade och erfarna vikarier inom barnomsorgen anser utskottet att ett system med fasta vikarier i en personalpool, knutna till speciella barnstugor, bör införas. En lämplig dimensionering av en sådan vikariepool är en vikarie på fem anställda. Det sagda innebär att utskottet tillstyrker motion 1984/85:2777 yrkande 5.

dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa

10. beträffande *fasta vikarier*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2777 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Tjänsteformer inom barnomsorgen (mom. 11 i hemställan)

14. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Ett yrkande" och slutar med "(yrkande 9)" bort ha följande lydelse:

Socialstyrelsen har i sin rapport Utvecklingsplan för barnomsorgen, redovisad i regeringens skrivelse 1982/83:34, beträffande personalen inom barnomsorgen framhållit att det är angeläget med en enhetlig yrkeskår och att alla anställda borde ha en likvärdig grundutbildning. Även utskottet anser att det med förskolans arbetssätt endast skall finnas en personalgrupp. Utskottet delar alltså uppfattningen i motion 1984/85:2777 yrkande 9 att uppdelningen i barnskötar- och förskollärartjänster på sikt bör avskaffas och ersättas av en tjänsteform benämnd förskollärare. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 11 bort hemställa

11. beträffande *tjänsteformer inom barnomsorgen*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2777 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stödpersonal för barn med särskilda behov (mom. 12 i hemställan)

15. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Beträffande bidragen" och slutar med "(yrkande 10)" bort ha följande lydelse:

Beträffande bidragen till barn med behov av särskilt stöd anser utskottet att de regler som riksdagen antog i december 1983 inte går tillräckligt långt. Det räcker inte med ett schablonmässigt bidrag utan stödet bör enligt utskottets mening täcka de verkliga kostnaderna. Utskottet tillstyrker därför det förslag som läggs fram i motion 1984/85:2777 yrkande 10 och som innebär att när ett daghem eller fritidshem får barn med behov av extra stöd och stimulans skall statsbidrag utgå för den extra personalförstärkning som behövs för att tillgodose barnens behov. Bidraget skall utgå i efterskott för hela den faktiska kostnad kommunen haft för denna stödpersonal. Vad utskottet här uttalat bör i enlighet med motionen ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa

12. beträffande *stödpersonal för barn med särskilda behov*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2777 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Information om alternativ barnomsorg (mom. 16 i hemställan)

16. av Ingemar Eliasson (fp), Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Ann-Cathrine Haglund (m), Ulla Tillander (c), Rosa Östh (c) och Gullan Lindblad (m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "En motion" och slutar med "1984/85:1013 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det finns flera skäl att stimulera och utveckla alternativa barnomsorgsformer. De erfarenheter som i dag finns av alternativ barnomsorg bör tas till vara. Utskottet anser att detta är en uppgift för socialstyrelsen och att socialstyrelsen också bör svara för informationen till kommunerna om alternativ barnomsorgsverksamhet. Den information som i dag utgår i detta hänseende är alltför knapphändig. Vad utskottet här anfört om socialstyrelsens uppgifter i fråga om alternativ barnomsorgsverksamhet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 16 bort hemställa

16. beträffande *information om alternativ barnomsorg*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85:1013 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilt yttrande

beträffande *statsbidrag till fritidshem för utvecklingsstörda* av Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) som anför:

Vi utgår från att den integrering av de psykiskt utvecklingsstörda ungdomarnas fritidsverksamhet, som enligt propositionen med förslag till omsorgslag skall komma till stånd, inte innebär ett absolut krav på en total integrering, utan att man beaktar dessa ungdomars särskilda behov. En närmare behandling av denna fråga kommer att ske i samband med att riksdagen tar ställning till propositionen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 1
Omsorg om barn och ungdom 1
F 1. Bidrag till kommunal barnomsorg 1
Motioner 1
Utskottet 4
Allmän bakgrund 4
Statsbidragsregler för barnomsorgen 5
Utbyggnaden av barnomsorgen 10
Kvalitetsnormer m. m. inom barnomsorgen 12
Statsbidrag till fritidshem för psykiskt utvecklingsstörda 13
Utredning om obligatorisk förskola 14
Information om familjedaghem m. m. 16
Vissa insatser inom barnomsorgen 17
Utskottets hemställan 21
Reservationer 23
1. Statsbidragssystem för barnomsorgen (mom. 1 i hemställan) av m 23
2. d:o av c 24
3. d:o av fp 24
4. d:o av vpk 25
5. Lika statsbidrag till kommunal och alternativ barnomsorg (mom. 2 i hemställan) av fp, m, c 26
6. Utbyggnaden av barnomsorgen under 1985/86 (mom. 5 i hemställan) av vpk 26
7. En allmän målsättning för utbyggnad av barnomsorgen (mom. 6 i hemställan) av vpk 27
8. Utbyggnadens inriktning (mom. 7 i hemställan) av vpk 27
9. Utbyggnadens inriktning (motiveringen till mom. 7 i hemställan) av fp, m, c 28
10. Ett temporärt anordningsbidrag (mom. 8 i hemställan) av vpk .. 28
11. d:o av fp, m, c 28
12. Bindande kvalitetsnormer (mom. 9 i hemställan) av vpk 29
13. Fasta vikarier (mom. 10 i hemställan) av vpk 29
14. Tjänsteformer inom barnomsorgen (mom. 11 i hemställan) av vpk 30
15. Stödpersonal för barn med särskilda behov (mom. 12 i hemställan) av vpk 30
16. Information om alternativ barnomsorg (mom. 16 i hemställan) av fp, m, c 31
Särskilt yttrande betr. statsbidrag till fritidshem för utvecklingsstörda av c 31

minab/gotab Stockholm 1985 82553